

יהודיה בשנות השמונים של המאה הי״ט

המשולב ב׳שיטה׳ וב׳חריצות׳, הביא לידי כך שהפתח־תקוואים ראו עצמם, ככל הנראה, עושים כמעשי הטמפלרים, או אפילו כמיטיבים לעשות מהם.[122]

יהוד וחקלאותה הפלחית

עם סוף שנת תרמ״א, כנאמר למעלה, עומדים שני מושבי פתח־תקוה, ׳הישוב העליון׳ על־ידי הבאר ו׳הישוב התחתון׳ שעל גדות הירקון, עזובים ממתיישביהם הראשונים, ומתנהל דיון ציבורי כסיבות כישלונם. הפתח־תקוואים עצמם מאורגנים בשתי אגודות מתחרות: ׳אגודת מייסדי הישוב׳ ו׳חברת פתח־תקוה׳,[123] שתי האגודות פונות אל הציבור הרחב ומפרסמות את תקנותיהן. מבחינת התוכן ההתיישבותי והחקלאי אין תכנית ׳חברת פתח־תקוה׳, חברתם של גוטמן, סלומון וגרינגרט, שונה מן התכניות שקדמו לה, או מזו של ׳אגודת מייסדי היישוב׳, אף כתכנית ׳חברת פתח־תקוה׳ ה׳מודל׳ המועדף הוא של קהילת־יהודים אוטונומית, המשחדלים ׳לקיים המצוות התלויות [בארץ] למען תרום קרן ישראל בכבוד, ולא יהיה עוד חרפה בגויים׳; של בעלי יישוב המתוכנן מראש בידי

122 לאחר נביטת השדות הראשונים היה מי שטרח להשמיע באוזני הפתח־תקוואים שבחים, כנוסח ׳אל יהוד אשטר מן אלימן (היהודים עולים בחריצותם על הגרמנים)׳ ובהיות הטמפלרים ׳קבוצת התייחסות׳ ראויה. התקבלו דברים אלה כחיזוק לדרך החדשה (ספר היובל לפתח תקוה, עמ׳ כב). מן הראוי לשים לב לכך, שה׳אשטר מן׳ מתורגם כ׳חרוצים מן׳. גוטמן, כמובא לעיל, ראה כדברים אלה או בדומיהם עדות ל׳סדרי עבודה־אדמה כתיקונה׳ בפתח־תקוה, שרואיה אמרו עליה שאין עוד ׳קולוניא נאה ומחוקנת׳ כמותה (לעיל, הערה 32).

123 תקנות ׳אגודת מיסדי הישוב׳ (ירושלים תרמ״א) ו׳תקנות חברת פתח־תקוה הי״ר׳ מובאות אצל דרויאנוב, לעיל הערה 68 דרויאנוב הוסיף למיסמך 1113, המביא את נוסח ׳ספר הברית והזכרון׳ לחברת ׳אגודת מיסדי הישוב׳, עוד שני מיסמכים שאינם כלולים בחוברת המקורית של ׳אגודת מיסדי הישוב׳: מסמך 1113ב׳ הוא ׳התקנות לאחינו המתנדבים לעלות׳, ומסמך 1113ג׳ הוא ׳חשבון התיסדות קאלאניע כאה״ק׳. שם, טורים 322-328. קרסל עוסק בניתוח מרכיבי־תוכן אחדים של שני נוסחי־תקנות אלה, ובניתוח ההרכב החברתי של אגודות מחבריהן קרסל, אם המושבות, עמ׳ 87-95, ובעוד מקומות. וראה יזרעאל, לעיל, הערה 23.